

הידושיו של מקרא

פרשת חקת

עוד צריך ביאור מהו הכפל לשון מה המצוה ומה טעם יש בה, די לומר או מה המצוה הזאת או מה טעם יש בה.

עוד צריך ביאור בלשון הכתוב עצמו, דבא לומר דבעינן להביא פרה אדמה, וכלל אין בה הסבר למאי בעינן כן, דהרי לא הקדים הכתוב לומר דהיות ונטמאו בשביל לטהרם בעינן להביאה, ורק אחר כל הפרשה אמרה תורה והיתה לעדת ישראל למשמרת למי נדה הטאת הוא.

עוד צריך ביאור מהו הכפל לשון בפסוק וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, ואח"כ חזר הכתוב אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל, דלמה לא די לומר וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר לבני ישראל, זאת חקת התורה ויקחו אליך פרה אדמה, או אפי' אם היה חוזר הכתוב דבר אל בני ישראל זאת וכו', כדכתיב בעוד מקומות, והוא דבעינן לאמר כלל ודבר פרט כמו שהארכנו בשאר מקומות, מ"מ אשר צוה ה' לאמר למאי נכתב שוב.

ואולי יש לומר דבאמת היה כאן שני ציווים לומר לבני ישראל, הציווי הראשון היה לומר להם כל הפרשה של פרה אדמה, וזהו מה שנאמר בתחילה וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, והיות ואחר שנצטוו בזה היו השטן והאומות מונין בהן מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לכך נצטוו משה ואהרן עוד ציווי לומר

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה וגו' (יט, א ב). עיין רש"י דביאר דלכך אמרה תורה זאת חקת התורה, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה.

אבל באמת צריך ביאור בכל עניין זה, דאיך שייך לומר דבשביל שהיו מונין האומות לומר מה טעם יש בה, לכך אמרה תורה זאת חקת התורה, הרי מיד כשצוה הקב"ה על מצוה זו כאן אמר זאת חקת התורה, ואז ודאי עדיין לא היו מונין האומות את ישראל בזה, שהרי עדיין לא היה מצוה זו בעולם קודם לכן.

ועוד דהיכן כלל היו האומות שהיו יכולים לומר להם מה המצוה הזאת, הרי ישראל במדבר היו ולא היו האומות עמם כלל. ועוד קשה דלמה רק בשביל לטעון כנגד האומות אמר להם חקה היא וגזירה מלפני, הרי ישראל עצמם בכל דבר בסתם מבארים העניין ונותנים בה טעם, ואם אין בה טעם, בשביל ישראל עצמם יש לתורה לומר דגזירה היא ואין בה צורך בטעם, ולמה המתנינו שהאומות יהיו מונין בהם ואז לומר בה חקה.

חידושו

חקת

של מקרא

לישראל, זאת חקת התורה, לומר לך חקה היא וגזירה מפני, ולכך חזר הכתוב ואמר אשר צוה ה' לאמר, דזה היה הציווי השני.

זו חקה ואין בה טעם ואין לך רשות להרהר אחריה.

וממילא ניהא דרק אחר שהיו מונין בהם האומות אז נאמר להן דחקה היא, ולא בתחילה נאמר להם חקה, ולכך ניהא מה דאמר רש"י דלפי שמנו בהם לכך נאמר להם. ולפי זה ניהא למה חזר הכתוב לומר ב' ציוויים, דבאמת ב' ציוויים שונים ובזמנים שונים.

ומה דלא הקדים הכתוב לומר דלטומאה היא באה, ורק אח"כ אמרו דמטהרים בה, זהו משום דהיות ומצוה זו חקה היא, ממילא אפי' למאי בעינן אותה אין צריך כלל לומר, ורק אח"כ מציין הכתוב מה עבדינן בה.

ומה שלא היו האומות בסביבתם, אולי יש לומר דכשכבשו את עמון ומואב שהיו אז כן בסביבה של האומות אז מנו בהן.

זאת חקת התורה וגו' ויקחו אליך פרה אדמה תמימה (יט, ב). וביאר רש"י לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה.

ומה דרק אחר שמנו בהן נאמר להם, ולא בשביל עצמם נאמר, זהו משום דבשביל ישראל לבד לא היה צורך בציווי מיוחד לומר להם דחקה היא, דהגם שלא יהא להם טעם בזה, מ"מ יקיימו הציווי בלא טעם, ואין חשש בזה, ואדרבא יהא להם שכר גדול יותר במה שקיימו המצוה גם בלא טעם. אבל כדי שלא יזלזלו בהם האומות לכך כן היה צורך בציווי מיוחד שידעו ויאמרו דכן דבר זה גזירה היא ואין בה טעם, ואדרבא על זה גדולתנו שאנו מקיימים המצוות כפי שהם בלא להרהר אחריהם.

צריך ביאור למה נשתנה דין זה ומצוה זו משאר מצוות שנצטוו ישראל דזו ניתנה להם כחקה בלא טעם, ואם בשביל להראות צדקת ישראל שעושים מה שצוה ה' בלא להרהר אחריו, מ"מ יקשה למה דווקא במצוה זו נצטוו כן.

ומה דהוכפל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, אולי יש לומר דטענתם של האומות היה, דא"א שכך צוה להם ה' להביא פרה אדמה, דהרי אין בה טעם, והיינו דמה טעם יש בה הוי ראייה לטענתם מה המצוה הזאת, ולכך חזר הכתוב לומר ציווי מיוחד שחקה היא, כדי שלא יוכלו לטעון שאין כאן ציווי ה' ומן הראיה שאין בה טעם, דאין זה נכון אלא כך היא מצוה

ועוד קשה למה כלל אמרו דמצות פרה אדמה חק בלא טעם היא, הא יש טעם על פרה אדמה, כדכתב בילקוט שמעוני הא דאמר רבי אייבו משל לבן שפחה שטנף פלטיין של מלך אמר המלך תבוא אמו ותקנה הצואה, כך אמר הקב"ה תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל, והיינו דמכפרת על מעשה עגל, וממילא טעם גדול יש בה ולמה אמרו דחק היא בלא טעם.

ועיין מה דתירץ בזה ר' משה חריף דביאור זה ליתא, כיון דפרה במרה נצטווה, ומרה היתה קודם העגל, ולא שייך להכין תיקון קודם החטא. רק דעדיין צריך ביאור מנלן דפרה באמת במרה נצטווה וקודם מעשה העגל, ועל זה עיין שם שפירש משום דכתיב "שם שם לו חוק", "חוק" זה פרה

חידושו

חקת

של מקרא

אדומה, דהיא חוקה בלא טעמא, ואם אי אשכחן מצוה אחריתי בלא טעם, הוי מצי למימר דחוק קאי על מצוה זו, ופרה היתה אחר העגל, ויש לה טעם, וממילא יקשה כנ"ל מנלן דבמרה נצטווה, לזה אמר המדרש כך אמר שלמה, דרשתי וחקרתי על כל טעמי המצות ומצאתי בהם טעם, וממילא הוצרך למימר מלת "חוק" על פרה אדומה, דהרי על שאר מצוות כן יש טעם, וממילא ראייה היא שהיתה קודם העגל, ולכך לית לה טעם, ולזה אמר שלמה אחכמה וגו'.

ואולי לפי דבריו יובן גם למה כלל נצטוו על פרה אדומה כחך בלא טעם, דלא תאמר דזהו משום לקנח צואת בנה, אלא באמת נצטוו בזה קודם וחק הוא, ובאמת על מעשה העגל א"א לכפר בקינוח זה של הפרה אדומה, ולכך נענשו שמתו כל דור המדבר.

רק דעדיין קשה למה בילקוט שמעוני כן ביאר הא דפרה אדומה דתבא אמה ותקנח צואת בנה, ועל אף שכבר במרה נצטוו עליה. ועוד קשה גם מה שייך למימר דזהו הטעם של פרה אדומה לקנח צואת בנה, הרי במציאות לא היתה הפרה אדומה כפרה על חוטאי העגל, אלא ניתן לטמאי מתים, ומה עניין זה לכפרת מעשה העגל.

וראיתי מבארים שלפי רבי יוסי שאומר (עבודה זרה ה.) "לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן, שנאמר (תהלים פב, ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון" מובן, שהרי אחר מתן תורה נתבטל המיתה ועמו הטומאת מת, ורק חטא העגל החזיר המיתה וטומאת מת לעולם,

לכן פרה אדומה מטהרת את הטומאת מת שהעגל הביא לעולם, וממילא מה שכתוב "תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל", אין הכוונה שהפרה מכפרת ממש את חטא העגל, אלא שהיא מכפרת את הטומאה שהעגל גרם.

ולפי זה ניחא הכל, דגם יש מן הצדק במה שאמרו דתבא אמה ותקנח, וגם קינוח הוא לחטא העגל על אף שאין בו כפרה על מעשה העגל, וגם באמת אין זה טעם לעיקר המצוה, שהרי נצטוו בה קודם מעשה העגל, ולכך גם נאמר בה חקה שלא תבאר כפשוטו דהיא כפרה על מעשה העגל ממש, אלא רק כפי שביארנו דהיא מטהרת הטומאת מת שהביא העגל לעולם.

ולפי זה אולי יש לבאר גם למה מונין האומות ב' דברים הללו, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, דאמרו להם מה עניין של מצוה זו הרי אם היא באה קודם לעגל לא יובן כלל למה באה מצוה זאת, דהרי אז עדיין לא היה מיתה בעולם אחר שנתבטל במתן תורה, ועוד הקשו להם מה טעם יש בה, דהרי א"א לומר בה הטעם של תבא אמה ותקנח, דהרי קודם לעגל נצטוו בה.

אבל לפי מה שתירצו ניחא, דעניין של מצוה זו נעשה בשביל טומאת מת, דעל אף שאז עדיין לא חטאו, מ"מ ידעו שבאופן שכן יחטאו יחזור עניין המיתה, ולכך הקדימו רפואה למכה, ולגבי הטעם בה באמת חקה היא ואין בה טעם.

ולפי זה גם ניחא מה דהקשינו לעיל למה לא נאמר כאן בתחילה מה עבדינן בפרה אדמה, ורק אחר כל הפרשה ביארו דנעשה לאדם כי ימות באוהל, דבאמת

חידושו

בשעת הציווי עדיין לא היה אז מיתה אצלם, ולא היה הלכה למעשה, ורק אחר כל הפרשה ביארו מה עבדינן בה כדי שידעו מה יעשו באם יחטאו ויהיו נטמאים למתים.

ואולי לפי כל הנ"ל יש לבאר גם דברי רש"י גזירה היא מלפני אין לך להרהר אחריה, דהיות ואמרנו דמצוות פרה אדמה במרה נצטוו וקודם למעשה העגל, ממילא לכך נגזר עליהם גזירה זו שמתו כל דור הדבר, וכדי לכפר על מעשה העגל, והיינו גזירה

חקת

של מקרא

היא מלפני, וזה משום דאין לך להרהר אחריה, דאין לך לומר דהפרה אדומה כפרה היא על מעשה העגל, דבאמת העגל היתה אחריה, ואין לך להרהר על הא דפרה אדמה שהיא היתה אחריה, וכפי שתירץ ר' משה חריף.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הזך היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com